

T.C
DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI

**YATIRIM KARARLARI İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ: SOSYO-DEMOGRAFİK
ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
ERHAN ERDEMİR

İstanbul, 2025

T.C
DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI

**YATIRIM KARARLARI İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ: SOSYO-DEMOGRAFİK
ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
ERHAN ERDEMİR
202391024002
0009-0008-9108-4268

Danışman
Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “YATIRIM KARARLARI İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 10/01/2025

ERHAN ERDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Doküman No	FR.1.26
Yürürlük Tarihi	1.11.2017
Revizyon Tarihi	4.12.2020
Revizyon No	2
Sayfa	1 / 1

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Tarih : 10.03/2025

Anabilim/Anasanat Dalı

: Ekonomi - Finans

Öğrencinin Adı Soyadı

: Ferihsan İsmail

Öğrenci No

: 2023 910 24 002

Tez Danışmanının Adı Soyadı

: Prof. Dr. Halit Turgan Akal

İkinci Tez Danışmanının Adı Soyadı

:

Tezin Başlığı

YATIRIM KARARLARI İLE KİŞİSEL VERİLERİNİN
DİJİTALİZASYON İLİŞKİSİ: SOSYO-DEMOKRAFİK
VERİLERİNİN AĞSINDA BİR DEĞERLENDİRME

Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 33/4 maddesi uyarınca yapılan değerlendirmeler sonunda;

tezin kabul edilmesine

tezde düzeltme verilmesine

tezin reddedilmesine

oy birliği / oy çokluğu ile karar verilmiştir. Gereği için arz olunur.

Danışman Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Anabilim/Anasanat Dalı Başkanı Onayı:

Doğuş Üniversitesi ("Üniversite") olarak kişisel verilerinizin güvenliği hakkında azami hassasiyet göstermekteyiz. Üniversite olarak, Üniversite ile ilişkili tüm şahıslara ait her türlü kişisel verinin 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ("KVK K.")'na uygun olarak işlenmesine ve gizliliğinin sağlanmasına büyük önem vermekteyiz. Anayasa m.20/3 ile tanımlanan "kişisel verilerinizin korunmasını isteme" hakkınızın bilincinde olarak, KVK K. kapsamında tanımlı "Veri Sorumlusu" sıfatıyla, kişisel verilerinizi mevzuata uygun şekilde işlemekteyiz. Daha geniş açıklama için Doğuş Üniversitesi <https://www.dogus.edu.tr/hakkimizda/kisisel-verilerin-korunmasi>

As Doğuş University ("University"), we show maximum sensitivity about the security of your personal data. As a university, we attach great importance to the processing and confidentiality of all personal data of all individuals associated with the University in accordance with the Law No. 6698 on Protection of Personal Data ("KVK K."). Being aware of your right to "ask for the protection of your personal data" recognized by the constitution article 20/3, as "Data Controller" defined within the scope of KVK K., we process your personal data in accordance with the legislation. For a broader explanation you can visit <https://www.dogus.edu.tr/hakkimizda/kisisel-verilerin-korunmasi>

hakkımızda: about us kişisel-verilerin-korunmasi: protection of personal data

(Form No: FR-001, Revizyon Tarihi:30.09.2016, Revizyon No:00)

Adı ve Soyadı : Erhan Erdemir
Danışmanı : Prof. Dr. Halit Targan Ünal
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans Tezi, 10/01/2025
Alanı : Ekonomi ve Finans
Anahtar Kelimeler : Yatırım Kararları, Kişilik Özellikleri, Davranışsal Finans, Sosyo-Demografik Faktörler, Risk Toleransı

ÖZET

YATIRIM KARARLARI İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada, bireylerin yatırım kararlarını etkileyen kişilik özellikleri, davranışsal finans eğilimleri ve sosyo-demografik faktörler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışma, Türkiye'deki yatırımcıların finansal tercihlerini etkileyen temel unsurları anlamayı ve bu alandaki literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırma sonuçları, kişilik özelliklerinin yatırım kararlarında belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Özellikle "yenilik arayışı" kişilik boyutunun yatırımcıları daha riskli ve yenilikçi stratejilere yönlendirdiği, buna karşın "zarardan kaçınma" gibi özelliklerin daha temkinli ve muhafazakâr bir yatırım davranışına yol açtığı tespit edilmiştir. Demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir) yatırım kararları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı bulunmaması, bu faktörlerin bireysel psikolojik özelliklere kıyasla daha sınırlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Çalışma, finansal danışmanlık süreçlerinin kişilik özelliklerine dayalı olarak kişiselleştirilmesi ve davranışsal finans eğilimlerine odaklanan eğitim programlarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bulgular, yatırımcıların daha bilinçli kararlar alabilmesi için hem bireysel hem de sektörel düzeyde uygulanabilir stratejiler sunmaktadır.

Name and Surname : Erhan Erdemir
Supervisor : Prof. Dr. Halit Targan Ünal
Degree and Date : Master's Thesis, 10/01/2025
Major : Department of Economics and Finance
Keywords : Investment Decisions, Personality Traits, Behavioral Finance, Socio-Demographic Factors, Risk Tolerance

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN INVESTMENT DECISIONS AND PERSONALITY TRAITS: AN EVALUATION IN TERMS OF SOCIO- DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS

This study examines the relationships between personality traits, behavioral finance tendencies and socio-demographic factors that affect individuals' investment decisions. The study aims to understand the main factors affecting the financial preferences of investors in Turkey and to contribute to the literature in this field. The results of the study reveal that personality traits play a decisive role in investment decisions. In particular, it is found that the personality dimension of “novelty seeking” leads investors to more risky and innovative strategies, whereas traits such as “loss aversion” lead to a more cautious and conservative investment behavior. The fact that the effect of demographic variables (age, gender, education and income) on investment decisions is not statistically significant indicates that these factors have a more limited effect compared to individual psychological characteristics. The study highlights the need to personalize financial advisory processes based on personality traits and to develop training programs that focus on behavioral finance tendencies. The findings suggest strategies that can be implemented at both individual and sectoral levels to help investors make more informed decisions.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ iii

KISALTMALAR iv

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Davranışsal Finans ve Yatırım Kararları	5
1.1.1.Davranışsal Finansın Tanımı ve Önemi.....	5
1.1.2.Yatırım Kararlarını Etkileyen Psikolojik Faktörler	6
1.1.3.Davranışsal Finans Eğilimleri ve Yatırımcı Davranışları.....	7
1.2.Kişilik Özellikleri ve Yatırım Kararları.....	9
1.2.1.Kişilik Özelliklerinin Tanımı ve Teorik Çerçevesi.....	9
1.2.2.Kişilik Özellikleri ve Finansal Risk Toleransı.....	10
1.2.3.Kişilik Özellikleri ve Yatırımcı Eğilimleri	11
1.3.Sosyo-Demografik Faktörler ve Yatırım Kararları.....	13
1.3.1.Cinsiyetin Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi.....	13
1.3.2.Yaşın Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi.....	15
1.3.3.Eğitim ve Gelir Düzeyinin Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi.....	16
1.4.Literatürdeki Boşluklar ve Bu Çalışmanın Literatüre Katkısı	18

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.Araştırma Tasarımı	21
2.2.Örneklem ve Evren	22
2.3.Verilerin Toplanması Araçları	22
2.4.Verilerin Analizi	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Tanımlayıcı İstatistikler	25
3.2. Yatırım Davranışları ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki.....	27
3.3. Demografik Özelliklerin Yatırım Kararlarına Etkisi	28
3.3.1. Yaşın Etkisi.....	28
3.3.2. Cinsiyetin Etkisi.....	29
3.3.3. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Etkisi.....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Bulguların Literatürle Karşılaştırılması	32
4.2. Araştırma Bulgularının Yorumu.....	34
SONUÇ	37
KAYNAKÇA	40

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	25
Tablo 2. TCI Alt Ölçekleri ve Davranışsal Finans Ölçeği Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	26
Tablo 3. Regresyon Analizi Özeti.....	27
Tablo 4. ANOVA Sonuçları.....	27
Tablo 5. Regresyon Katsayıları.....	28
Tablo 6. Yaş Gruplarına Göre Davranışsal Finans Ölçeği Puanı ANOVA Sonuçları.....	29
Tablo 7. Cinsiyet Gruplarına Göre Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Grup İstatistikleri.....	29
Tablo 8. Cinsiyetin Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	30
Tablo 9. Eğitim Durumunun Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Üzerindeki Etkisi.....	30
Tablo 10. Aylık Kişisel Gelirin Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Üzerindeki Etkisi.....	31

KISALTMALAR

ANOVA	: Analysis of Variance (Varyans Analizi)
F	: Test İstatistiği (F-Testi)
H1, H2, H3	: Hipotezler
P	: Anlamlılık Düzeyi
R²	: Determinasyon Katsayısı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TCI	: Temperament and Character Inventory (Mizaç ve Karakter Envanteri)
TL	: Türk Lirası

GİRİŞ

Bireylerin yatırım kararlarını belirleyen faktörler, finansal davranışların ve karar alma süreçlerinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemli bir araştırma alanı oluşturur. Bu bağlamda, bireylerin kişilik özellikleri, karar alma süreçlerinde belirleyici bir role sahiptir ve bu özelliklerin yatırım davranışları üzerindeki etkileri, davranışsal finans literatüründe giderek daha fazla incelenmektedir. Özellikle bireylerin finansal risk algısı, tercih edilen yatırım araçları ve karar alma eğilimleri, kişilik özellikleri ile yakından ilişkilidir. Bu çalışmada, bireylerin yatırım kararlarını etkileyen kişilik özelliklerinin yanı sıra, sosyo-demografik faktörlerin bu ilişki üzerindeki aracılık rolü ele alınmaktadır.

Kişilik özellikleri ile yatırım kararları arasındaki etkileşimi daha kapsamlı bir şekilde anlamak için, bu çalışma davranışsal finans çerçevesini benimsemektedir. Davranışsal finansın bireylerin yatırım kararları üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerine dair sunduğu teorik altyapı, bu alandaki araştırmalar için bir rehber niteliğindedir. Çalışma, bireylerin demografik profillerinin (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi) yatırım kararlarına etkisini analiz ederek, davranışsal finans eğilimleri ve kişilik özelliklerinin yatırımcı davranışlarını nasıl şekillendirdiğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu kapsamda, bireylerin kişilik özellikleri ve yatırım kararları arasındaki ilişkiye yönelik ampirik veriler sunulacak, sosyo-demografik faktörlerin bu bağlamdaki rolü incelenecektir. Çalışmanın sonuçları, hem yatırımcı davranışlarının anlaşılmasına hem de finansal danışmanlık süreçlerinde uygulanabilir stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacak bir bilgi zemini oluşturmayı hedeflemektedir.

Yatırım kararlarının bireylerin finansal refahı üzerindeki etkisi, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde geniş bir araştırma alanı sunmaktadır. Karar alma süreçlerinde kişilik özellikleri, bireylerin risk algısı, beklentileri ve yatırım davranışları üzerinde belirleyici bir rol oynar. Bu bağlamda, davranışsal finans teorileri, bireylerin rasyonel olmayan karar alma eğilimlerini açıklamada önemli bir çerçeve sunmaktadır (Ceyhan ve Güller, 2023). Davranışsal finansın ortaya koyduğu

aşırı güven, sürü psikolojisi ve kayıptan kaçınma gibi kavramlar, bireylerin yatırım tercihlerini anlamak için kritik unsurlar arasında yer alır.

Kişilik özelliklerinin yatırım kararlarına etkisi, Beş Faktör Kişilik Modeli (Big Five Personality Traits) gibi teorik çerçevelerle incelenmiştir. Bu model, açıklık, duygusal kararlılık ve sorumluluk gibi kişilik boyutlarının, bireylerin risk alma ve riskten kaçınma eğilimlerini anlamada önemli bir araç olduğunu göstermektedir (Akgüneş, 2021). Benzer şekilde, bireylerin finansal kararlarını etkileyen risk algısı ve diğer davranışsal eğilimler, yatırım süreçlerinde nasıl daha bilinçli tercihler yapılabileceğini anlamak açısından değerlidir (Özkara ve Bozkurt, 2024).

Türkiye'de bireysel yatırımcıların hisse senedi varlıklarının son yıllarda önemli ölçüde arttığı gözlemlenmektedir. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği'nin verilerine göre, 2021 yılı Şubat ayı sonunda yerli yatırımcıların hisse senedi varlıkları, bir önceki yılın aynı dönemine göre %120 oranında artarak 414,6 milyar liraya ulaşmıştır. Bu tutarın 232 milyar lirası bireysel yatırımcılara aittir (Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, 2021). Bu artış, bireysel yatırımcıların sermaye piyasalarına olan ilgisinin ve katılımının yükseldiğini göstermektedir.

Bu araştırmanın önemi, bireylerin yatırım kararlarını etkileyen kişilik özellikleri ve davranışsal eğilimlerin kapsamlı bir şekilde ele alınmasında yatmaktadır. Bireylerin finansal bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik öneriler geliştirmek ve yatırım davranışlarının daha rasyonel bir zeminde gerçekleşmesine katkı sağlamak, hem bireylerin refahını artırabilir hem de finansal piyasalarda daha sağlam bir yapı oluşmasına destek olabilir. Çalışma, davranışsal finans teorilerinin sunduğu açıklamalarla yatırımcı davranışlarını analiz etmeye olanak tanırken, aynı zamanda bireylerin karar alma süreçlerine yön veren unsurları belirlemeyi amaçlamaktadır.

Yatırımcıların finansal kararlarını etkileyen faktörlerin anlaşılması, finansal piyasaların etkinliği ve istikrarı açısından da önem taşır. Bu bağlamda, bireylerin kişilik özellikleri, davranışsal eğilimleri ve sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi hem akademik literatüre katkı sağlayacak hem de uygulayıcılar için yol gösterici olacaktır.

Bu araştırma, Türkiye'de yaşayan ve 18 yaşını doldurmuş bireylerin yatırım kararları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evreni, belirli yatırım deneyimine sahip olan veya gelecekte yatırım yapmayı planlayan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde, çevrimiçi ortamda dağıtılan anketlere gönüllü olarak katılma esas alınmış ve bu yöntemle ulaşılabilen bireylerden veri toplanmıştır. Araştırmanın bu yapısı, örneklemin çeşitliliğini artırsa da çevrim içi katılım gerekliliği, teknolojiye erişim ve anket doldurma istekliliği gibi faktörlerle sınırlı kalmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, katılımcıların demografik özelliklerini, kişilik özelliklerini ve yatırım kararlarına yönelik tutumlarını ölçmek için geliştirilmiş standart ölçeklerden ve araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgi formundan oluşmaktadır. Çalışmada, Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) ile Davranışsal Finans Ölçeği gibi güvenilir ve geçerli ölçüm araçları kullanılmıştır. Bu ölçüm araçları aracılığıyla toplanan veriler, yatırım kararlarını etkileyen faktörleri anlamak üzere istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

Araştırmanın sınırlılıkları arasında, çevrimiçi veri toplama yönteminin sebep olabileceği yanlılıkların yanı sıra, katılımcıların kendi beyanlarına dayalı olarak elde edilen verilerin doğruluğu da bulunmaktadır. Bu tür veriler, bireylerin kendilerini olduğundan farklı göstermek istemesi ya da soruları yanlış anlaması gibi nedenlerle ölçüm hatalarına yol açabilir. Ayrıca, çalışma, belirli bir zaman diliminde kesitsel bir modelle gerçekleştirilmiştir; bu durum, yatırım kararları üzerindeki değişkenlerin zaman içerisindeki etkisini gözlemlemeyi sınırlamaktadır.

Araştırma, bireylerin yatırım kararları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflerken, bu kapsamda davranışsal finans teorisinin öngördüğü eğilimler ve bireylerin demografik özellikleri dikkate alınmıştır. Bu yaklaşım, hem yatırım kararlarının psikolojik ve sosyolojik boyutlarına odaklanmayı hem de daha önceki çalışmalarla karşılaştırmalı bir analiz sunmayı mümkün kılmaktadır.

Bu araştırma, yatırım kararlarını etkileyen kişilik özellikleri, sosyo-demografik faktörler ve davranışsal finans eğilimleri arasındaki ilişkiyi anlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına odaklanılmıştır:

1. Yatırım kararları üzerinde kişilik özelliklerinin etkisi nedir?
2. Yatırım kararları sosyo-demografik özelliklerden nasıl etkilenmektedir?
3. Davranışsal finans eğilimleri yatırım kararlarını nasıl şekillendirmektedir?

Araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olarak, yukarıdaki soruları test edebilmek için aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

- ❖ **H1:** Kişilik özellikleri, bireylerin yatırım kararları üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.
- ❖ **H2:** Sosyo-demografik özellikler (yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey) yatırım kararları üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.
- ❖ **H3:** Davranışsal finans eğilimleri yatırım kararları üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

Araştırmanın soruları ve hipotezleri, bireylerin yatırım kararlarına etki eden psikolojik ve sosyolojik faktörlerin incelenmesi açısından kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır. Aynı zamanda bu sorular, çalışmanın bulgularının literatürdeki mevcut bilgi birikimiyle karşılaştırılmasına olanak sağlayarak, araştırmanın alana sağlayacağı katkıların net bir şekilde ortaya konmasını hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Davranışsal Finans ve Yatırım Kararları

1.1.1.Davranışsal Finansın Tanımı ve Önemi

Davranışsal finans, bireylerin finansal karar alma süreçlerinde rasyonel olmayan davranışlarını inceleyen ve bu süreçlerde psikolojik, bilişsel ve duygusal faktörlerin etkisini ele alan bir finans dalıdır (Shefrin, 2006). Geleneksel finans teorileri, bireylerin ekonomik kararlarını tamamen rasyonel, bilgiye tam erişime sahip ve risk ile getiriye matematiksel olarak optimize edebilen aktörler olarak tanımlar. Ancak, davranışsal finans literatürü, bireylerin karar alma süreçlerinde sıkça sistematik hatalar yaptığını ve bu hataların çeşitli bilişsel önyargılar, duygusal eğilimler ve sosyal faktörlerden kaynaklandığını ortaya koyar (Sefil ve Çilingiroğlu, 2011).

Geleneksel finans teorilerinden temel farkı, davranışsal finansın psikoloji, sosyoloji ve ekonomi disiplinlerini bir araya getirerek birey davranışlarını çok boyutlu bir çerçevede ele almasıdır. Özellikle Efficient Market Hypothesis (Etkin Piyasalar Hipotezi) gibi varsayımlara karşı geliştirilen bu yaklaşım, piyasa aktörlerinin tam bilgiye dayalı rasyonel davranış sergilemediklerini savunur. Bunun yerine, bireylerin geçmiş deneyimleri, mevcut duygusal durumları ve bilişsel sınırlılıkları gibi faktörler nedeniyle kararlarında irrasyonel eğilimler sergileyebileceği belirtilir (Chaudhary, 2013). Bu durum, özellikle aşırı güven, kayıptan kaçınma, sürü psikolojisi ve mevcut duruma bağlılık gibi davranışsal önyargılar üzerinden açıklanmıştır (Brooks ve Byrne, 2008).

Davranışsal finansın önemi, sadece bireysel yatırım kararları bağlamında değil, aynı zamanda finansal piyasaların işleyişini anlamada da kendini göstermektedir. Geleneksel modellerin açıklamakta yetersiz kaldığı piyasa anomalileri, davranışsal finansın sunduğu teorik çerçeve ile daha iyi analiz edilebilmektedir. Örneğin, balonlar ve piyasa çöküşleri gibi ekonomik olaylar, bireylerin aşırı güven veya panik davranışları gibi eğilimleriyle ilişkilendirilmiştir (Shefrin, 2006). Ayrıca, davranışsal

finans, finansal ürünlerin tasarımı, risk yönetimi ve portföy optimizasyonu gibi alanlarda da uygulanabilir sonuçlar sunarak, yatırımcıların daha bilinçli ve dengeli kararlar almasına yardımcı olabilir.

Davranışsal finansın sunduğu teorik çerçeve, yatırımcı davranışlarının anlaşılmasında giderek daha fazla kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, finansal piyasalarda bireysel ve toplu kararların etkilerini değerlendirirken, rasyonel olmayan faktörlerin finansal sistem üzerindeki etkisini açıklamak için gerekli bir araçtır.

1.1.2.Yatırım Kararlarını Etkileyen Psikolojik Faktörler

Yatırım kararları, bireylerin bilişsel önyargıları, duygusal durumları ve psikolojik eğilimleri tarafından büyük ölçüde şekillenmektedir. Davranışsal finans literatüründe bu eğilimlerin incelenmesi, bireylerin yatırım tercihlerindeki irrasyonel davranışların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Ghelichi, Nakhjavan ve Gharehdaghi (2016) tarafından İran borsasında yapılan bir araştırma, yatırım kararlarını etkileyen psikolojik faktörlerin arasında inançlar, aşırı güven, pişmanlık duygusu gibi unsurların yer aldığını göstermektedir. Bu çalışmada, inanç ve aşırı güvenin yatırım kararları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, ancak pişmanlık duygusu ve “snake bite” etkisinin bu kararları olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Çalışma, yatırımcıların duygusal durumlarının finansal karar alma süreçlerini doğrudan etkileyebileceğini göstermesi açısından önemli bir bulgu sunmaktadır.

Hunjra, Qureshi ve Riaz (2016) tarafından Pakistan’da gerçekleştirilen bir başka araştırmada, yatırım kararlarında risk eğilimi, problem çerçeveleme ve bilgi asimetrisi gibi psikolojik faktörlerin etkisi incelenmiştir. Araştırma, bireylerin mevcut bilgilere nasıl ulaştıklarının ve bu bilgileri nasıl algıladıklarının, yatırımcı davranışlarının şekillenmesinde kritik bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Çalışmada, özellikle risk algısının yatırım kararları üzerindeki etkisinin güçlü olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, problem çerçevelemesinin bireylerin risk alma ya da kaçınma eğilimlerini nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Bu bulgular, psikolojik faktörlerin bireylerin karar alma süreçlerinde rasyonel olmayan eğilimlere yol açabileceğini göstermektedir.

Malezya'da Bakar ve Yi (2016) tarafından yürütülen bir araştırma, aşinalık etkisi, aşırı güven ve tutuculuk gibi psikolojik faktörlerin yatırım kararlarına etkisini incelemiştir. Araştırmada, aşırı güvenin yatırımcıların portföy seçimlerinde daha yüksek risk almasına neden olduğu, ancak sürü psikolojisinin yatırım kararları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bu çalışmada psikolojik faktörlerin bireylerin demografik özellikleriyle ilişkili olduğu belirtilmiştir. Örneğin, kadın ve erkek yatırımcılar arasında aşinalık etkisi ve aşırı güven düzeylerinin farklılaştığı gözlemlenmiştir. Çalışma, psikolojik faktörlerin yatırım kararları üzerindeki etkilerinin coğrafi ve demografik bağlama göre değişiklik gösterebileceğini göstermektedir.

Riaz ve Hunjra (2015) tarafından yapılan bir diğer çalışma, risk algısının psikolojik faktörler ile yatırım kararları arasındaki ilişkide aracı bir değişken rolü oynadığını öne sürmektedir. Bu çalışmada, bireylerin risk alma eğilimlerinin, yatırım kararlarını şekillendiren temel unsurlardan biri olduğu vurgulanmıştır. Risk algısı, bireylerin mevcut bilgilere nasıl yanıt verdiğini ve yatırım kararlarını nasıl çerçevelediğini doğrudan etkilemektedir. Özellikle bilgi asimetrisinin ve problem çerçevelemesinin, bireylerin karar alma süreçlerinde rasyonel olmayan eğilimlere yol açabileceği tespit edilmiştir.

Psikolojik faktörlerin yatırım kararları üzerindeki etkisi, bireylerin finansal davranışlarının karmaşık doğasını anlamak için önemli bir alan sunmaktadır. Yukarıda incelenen çalışmalar, bu faktörlerin çeşitli coğrafi ve kültürel bağlamlarda farklılık gösterebileceğini ve bireylerin demografik özellikleriyle ilişkilendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

1.1.3.Davranışsal Finans Eğilimleri ve Yatırımcı Davranışları

Davranışsal finans, yatırımcı davranışlarını açıklamak için bilişsel ve duygusal faktörlerin karar alma süreçlerindeki etkisini inceler. Yatırımcıların eğilimleri, genellikle irrasyonel davranışlarla şekillenir ve bu eğilimler, piyasa dinamikleri üzerinde önemli sonuçlar doğurabilir. Davranışsal finans eğilimlerinin, yatırımcıların kararlarını nasıl etkilediğini anlamak, finansal piyasalardaki dalgalanmaları ve

sistemik hataları açıklamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Çetiner, Gökcek ve Gölbaşı (2019) tarafından yapılan çalışmada, bireysel yatırımcıların “aşırı güven”, “bilişsel çelişki”, “akılsal muhasebe”, “belirsizlikten kaçınma” ve “sürü davranışları” gibi eğilimlerinin yatırım kararları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmada, aşırı güvenin bireylerin daha yüksek risk alma eğilimlerine neden olduğu, sürü davranışlarının ise yatırımcıları çoğunluğun hareketlerine uyum sağlamaya yönlendirdiği bulgulanmıştır. Bu bulgular, yatırımcıların irrasyonel eğilimlerinin piyasa davranışları üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir.

Aydın ve Ağan (2016) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışma, rasyonel olmayan kararların finansal yatırım tercihleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu araştırmada, bireysel yatırımcıların davranışsal finans eğilimlerinin yatırım kararlarına doğrudan etkisi olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçları, yatırımcıların irrasyonel davranışlarının sistemik hatalar yapmalarına yol açtığını ve bu eğilimlerin finansal piyasa dinamiklerini etkileyebileceğini göstermektedir. Özellikle, aşırı güven ve bilişsel önyargılar gibi eğilimlerin, yatırımcıların karar alma süreçlerinde belirleyici bir rol oynadığı vurgulanmıştır.

Sadi ve diğerleri (2011) tarafından yapılan çalışmada, yatırımcıların algısal hatalarının ve kişilik özelliklerinin finansal kararlar üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada, extrovert (dışa dönük) kişilik özelliklerine sahip yatırımcıların “geriye dönük önyargı” ve “aşırı güven” gibi algısal hatalara daha yatkın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, muhafazakâr eğilimlerin ve rastgelelik önyargısının yatırım kararları üzerinde negatif etkiler yarattığı belirtilmiştir. Bu bulgular, yatırımcıların bireysel eğilimlerinin, karar alma süreçlerinde belirleyici bir faktör olabileceğini göstermektedir.

Johnsson, Lindblom ve Platan (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, 1990’ların sonundaki spekülasyon balon döneminde yatırımcı davranışlarındaki değişimler incelenmiştir. Çalışma, aşırı güven ve sürü davranışlarının, spekülasyon balonunun oluşumunda ve çöküşünde kritik rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, piyasa katılımcılarının, bilgiye dayalı rasyonel kararlar yerine sezgisel ve duygusal

değerlendirmelere dayalı kararlar aldıkları tespit edilmiştir. Araştırma, spekülatif balonların tekrarlanmasını önlemek için davranışsal finansın sunduğu içgörülerden yararlanılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Davranışsal finans eğilimleri, bireysel yatırımcıların karar alma süreçlerinde rasyonel olmayan unsurların nasıl devreye girdiğini anlamada değerli bir çerçeve sunmaktadır. Bu eğilimlerin, piyasa dinamikleri üzerindeki etkisini analiz etmek, finansal piyasaların daha etkili ve istikrarlı bir şekilde işlemesi için kritik bir bilgi zemini sağlayabilir. Bir sonraki bölümde, kişilik özelliklerinin yatırım kararları üzerindeki etkileri ele alınacaktır.

1.2. Kişilik Özellikleri ve Yatırım Kararları

1.2.1. Kişilik Özelliklerinin Tanımı ve Teorik Çerçevesi

Kişilik, bireylerin düşünme, hissetme ve davranış biçimlerini şekillendiren, nispeten sabit psikolojik özellikler bütünüdür. Bu özelliklerin sistematik olarak ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen teorik çerçeveler, kişilik çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Kişilik özelliklerini hem biyolojik hem de sosyal yönleriyle ele alan en kapsamlı modellerden biri, Cloninger ve arkadaşları tarafından geliştirilen Mizaç ve Karakter Envanteri'dir (Temperament and Character Inventory, TCI). Bu model, bireylerin mizaç ve karakter boyutlarına dayalı olarak kişiliklerini açıklamayı amaçlar (Garcia ve diğerleri, 2020).

Mizaç boyutları, bireylerin biyolojik eğilimlerine ve genetik yapılarından kaynaklanan otomatik tepkilerine odaklanır. Bu boyutlar; yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebatkârlık gibi özellikleri içerir. Öte yandan karakter boyutları, bireylerin çevresel ve kültürel etkilerle şekillenen, bilinçli ve amaca yönelik davranışlarını tanımlar. Karakter boyutları ise kendini yönetme, işbirliği yapma ve kendini aşma olarak üç ana başlık altında incelenir (Farmer ve Goldberg, 2008). Bu ayırım, kişilik özelliklerinin hem genetik faktörlerle hem de çevresel etkilerle şekillendiğini ortaya koyar.

Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI), farklı bağlamlarda güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılmaktadır. Yalçın (2017) tarafından yapılan çalışmada, envanterin Türkçe uyarlaması olan TCI-R'nin geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, ölçeğin faktör yapısının Cloninger'in teorik çerçevesiyle uyumlu olduğu ve bireylerin kişilik özelliklerini ölçmede etkili bir araç sunduğu belirtilmiştir. Bu tür ölçekler, kişilik özelliklerini sayısal verilerle ölçme imkânı sağlayarak psikolojik araştırmaların yanı sıra finansal davranışlar gibi alanlarda da kullanılmaktadır.

Kişilik özelliklerinin yatırım kararları üzerindeki etkisini anlamak için mizaç ve karakter boyutlarının incelenmesi, bireylerin risk algısı, belirsizlikle başa çıkma yetenekleri ve uzun vadeli planlama becerileri gibi özelliklerin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

1.2.2. Kişilik Özellikleri ve Finansal Risk Toleransı

Finansal risk toleransı, bireylerin belirsizlik altında karar verme süreçlerindeki davranışlarını anlamak için önemli bir kavramdır. Kişilik özellikleri, bireylerin risk algılarını, karar alma mekanizmalarını ve dolayısıyla finansal risk toleranslarını etkileyen önemli bir faktördür. Beş Faktör Kişilik Modeli kapsamında açıklık, dışa dönüklük, uyumluluk, duygusal kararlılık ve sorumluluk gibi kişilik boyutları, bireylerin finansal risk toleranslarına anlamlı katkılar sunmaktadır (Pinjisakikool, 2018). Bu bağlamda, kişilik özelliklerinin finansal risk toleransı üzerindeki etkilerini anlamak, bireylerin finansal davranışlarını öngörmede kritik bir rol oynamaktadır.

Pinjisakikool (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Beş Faktör Kişilik Modeli'ne ait tüm boyutların finansal risk toleransı üzerinde anlamlı etkileri olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, dışa dönüklük ve açıklık gibi özelliklerin yüksek risk toleransı ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğu, uyumluluk ve sorumluluk gibi özelliklerin ise risk toleransı üzerinde negatif etkiler yarattığı ortaya konmuştur.

Dayı ve Çetin (2021) tarafından Türkiye'de yürütülen çalışmada, kişilik özelliklerinin finansal tutumlar üzerindeki rolü incelenmiş ve sorumluluk boyutunun

finansal risk toleransı üzerinde pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, dışa dönüklük, açıklık ve nevrozizm gibi diğer boyutların finansal tutum ve risk toleransı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Çalışma, sorumluluk kişilik boyutunun bireylerin finansal planlama ve risk yönetimi süreçlerinde daha bilinçli kararlar almalarına katkı sağladığını öne sürmektedir.

Wong ve Carducci (2013) ise kişilik boyutları ile finansal risk toleransı arasındaki ilişkiyi detaylı bir şekilde incelemiştir. Araştırma, dışa dönüklük ve açıklık boyutlarının risk toleransı ile pozitif bir korelasyona sahip olduğunu, uyumluluk ve sorumluluk boyutlarının ise bu toleransı negatif yönde etkilediğini göstermiştir. Bununla birlikte, duygusal kararlılık ile risk toleransı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgular, bireylerin kişilik özelliklerinin, finansal risk toleransını şekillendiren temel unsurlar arasında yer aldığını ve bireyler arasındaki farklılıkları anlamada etkili bir çerçeve sunduğunu ortaya koymaktadır.

Grable ve Joo (2004) tarafından yapılan çalışmada, çevresel ve biyopsikososyal faktörlerin finansal risk toleransı üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Çalışmada, kişilik özellikleriyle ilişkili bir faktör olan özsaygının, finansal risk toleransını olumlu yönde etkileyen önemli bir biyopsikososyal faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, bireylerin finansal bilgi düzeyleri, gelir seviyeleri ve eğitim durumlarının risk toleransı üzerinde belirleyici bir etkisi olduğu vurgulanmıştır. Bu sonuçlar, kişilik özelliklerinin yanı sıra çevresel faktörlerin de finansal risk toleransını anlamada dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Kişilik özelliklerinin finansal risk toleransı üzerindeki etkileri, bireylerin karar alma süreçlerinde rasyonel ve irrasyonel eğilimlerini anlamak açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

1.2.3. Kişilik Özellikleri ve Yatırımcı Eğilimleri

Kişilik özellikleri, bireylerin finansal yatırım kararlarını etkileyen davranışsal eğilimleri anlamada önemli bir rol oynar. Davranışsal finans literatüründe, yatırımcıların kişilik özelliklerinin risk algısı, karar verme süreçleri ve davranışsal

önyargılar üzerindeki etkileri geniş bir şekilde ele alınmıştır. Beş Faktör Kişilik Modeli gibi teorik yaklaşımlar, bireylerin farklı kişilik boyutlarının yatırımcı eğilimlerini nasıl şekillendirdiğini açıklamak için temel oluşturur (Lai, 2019). Bu bağlamda, bireylerin kişilik özelliklerinin davranışsal finans eğilimleri üzerindeki etkileri, farklı araştırma bulgularıyla desteklenmiştir.

Buccioli ve Zarri (2017), bireylerin finansal risk alma davranışları ile belirli kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve uyumluluk, kaygı ve alaycı düşmanlık gibi özelliklerin hisse senedi varlıklarına yapılan yatırımlar üzerinde negatif bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, bireylerin inanç ve tercih mekanizmaları üzerinden şekillenen davranışlarının finansal kararlar üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Araştırma, bu tür kişilik özelliklerinin finansal risk alma davranışlarını sınırlandırıcı bir etki yarattığını göstermiştir.

Şamandar ve Çömlekçi (2019) tarafından Türkiye’de gerçekleştirilen bir çalışma, bireysel yatırımcıların davranışsal finans eğilimlerini Beş Faktör Kişilik Modeli bağlamında incelemiştir. Araştırma sonuçları, dışa dönüklük ve uyumluluk gibi kişilik özelliklerinin kendini kandırma, duygusal eğilim ve kayıptan kaçınma gibi davranışsal eğilimlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, dışa dönüklük özelliğinin yüksek olduğu bireylerin daha fazla risk alma eğiliminde olduğu, buna karşın uyumluluk özelliğinin kayıptan kaçınma eğilimini artırdığı belirlenmiştir.

De Bortoli ve diğerleri (2019), kişilik özelliklerinin yatırımcıların risk profilleri üzerindeki etkilerini analiz etmiş ve açık fikirli bireylerin daha yüksek risk seviyelerine tolerans gösterdiğini tespit etmiştir. Dışa dönük bireylerin daha yüksek risk alma eğiliminde oldukları, nevrotik bireylerin ise genellikle riskten kaçınma davranışı sergiledikleri belirlenmiştir. Araştırma, kişilik özelliklerinin bireylerin yatırım kararlarını etkileyen en önemli belirleyicilerden biri olduğunu göstermiştir.

Arslan ve Boztosun (2022) tarafından yapılan çalışmada, bireysel yatırımcıların demografik özellikleri ile davranışsal finans eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma, aşırı güven, demirleme ve doğrulama önyargısı gibi eğilimlerin, bireylerin kişilik özelliklerinden etkilendiğini ortaya koymuştur. Özellikle

aşırı güven eğiliminin dışı dönük bireyler arasında daha yaygın olduğu, doğrulama eğiliminin ise uyumluluk özelliğiyle ilişkilendirildiği bulunmuştur.

Lai (2019), kişilik özelliklerinin bireylerin hisse senedi yatırımlarına yönelik eğilimlerini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Çalışma, açık fikirli ve uyumlu bireylerin yatırım kararlarında daha olumlu tutum sergilediğini, nevrotik bireylerin ise olumsuz tutumlarla hisse senedi yatırımlarına yaklaştığını göstermiştir. Araştırmada, kişilik özelliklerinin algılanan davranışsal kontrol ve tutumlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır.

Davranışsal finans literatüründe kişilik özelliklerinin yatırımcı eğilimleri üzerindeki etkilerinin detaylı bir şekilde incelenmesi, bireylerin irrasyonel karar verme süreçlerini anlamak için önemli bir zemin sağlamaktadır. Bu bağlamda, yatırımcıların kişilik boyutları ile davranışsal eğilimleri arasındaki ilişki, finansal karar alma mekanizmalarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

1.3.Sosyo-Demografik Faktörler ve Yatırım Kararları

1.3.1.Cinsiyetin Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi

Cinsiyet, bireylerin yatırım davranışlarını etkileyen önemli demografik faktörlerden biridir. Erkek ve kadın yatırımcılar arasında risk alma, yatırım araçları seçimi ve karar verme süreçlerinde belirgin farklılıklar olduğu birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Bu farklılıklar, davranışsal finans bağlamında bireylerin finansal tercihlerini anlamak ve açıklamak için önemli bir zemin sunar.

Öztürk (2021), Türkiye’de erkek ve kadın yatırımcılar arasındaki yatırım davranışlarını karşılaştırmış ve erkek yatırımcıların genellikle daha yüksek risk toleransına sahip olduğunu, buna karşın kadın yatırımcıların daha riskten kaçınan stratejiler izlediğini belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre, erkek yatırımcılar daha çok hisse senedi gibi yüksek riskli yatırım araçlarını tercih ederken, kadın yatırımcılar altın ve mevduat gibi daha güvenli araçları tercih etmektedir. Bu farklılıkların, erkeklerin daha yüksek özgüven seviyelerine ve risk algısına bağlanabileceği ifade edilmiştir.

Bayyurt, Karışık ve Coşkun (2013), kadın ve erkek yatırımcıların tercih ettiği yatırım araçlarını analiz etmiş ve kadın yatırımcıların daha az riskli enstrümanlara yönelme eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada, erkek yatırımcıların gayrimenkul ve hisse senedi gibi yüksek getiri potansiyeline sahip ancak riskli araçlara yöneldiği, buna karşın kadın yatırımcıların mevduat ve altın gibi güvenli enstrümanları tercih ettiği bulunmuştur. Ancak her iki cinsiyetin de döviz yatırımı tercihinde benzer eğilimler gösterdiği ifade edilmiştir.

Lascu, Babb ve Phillips (1997) tarafından yapılan çalışma, yatırım kararlarında cinsiyetin etkisini incelemiş ve kadınların yatırım stratejilerinde daha dikkatli ve uzun vadeli bir yaklaşım sergilediğini belirtmiştir. Erkekler ise daha kısa vadeli ve fırsat odaklı kararlar alma eğilimindedir. Araştırmada kadın yatırımcıların portföy çeşitlendirmeye daha fazla önem verdiği, bu durumun riskten kaçınma eğilimlerini desteklediği belirtilmiştir.

Hira ve Loibl (2008), kadın yatırımcıların yatırım sürecine katılım ve eğitim düzeyleri açısından erkeklere göre farklı bir profilde olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada, kadınların genellikle daha düşük finansal bilgi düzeyine sahip olduğu, ancak bu eksikliği telafi etmek için daha fazla danışmanlık ve rehberlik arayışında bulunduğu ifade edilmiştir. Bu durum, kadınların yatırım kararlarını daha rasyonel bir zeminde alma potansiyeline işaret etmektedir.

Holden ve Tilahun (2022), cinsiyetin risk tercihleri üzerindeki etkisini incelemiş ve kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek kayıp kaçınma eğilimi gösterdiğini bulmuştur. Çalışma, kadınların risk algısındaki farklılıkların yatırım miktarlarını ve araçlarını belirgin bir şekilde etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, kadınların genellikle daha düşük gelir seviyeleri ve finansal varlıklarla yatırım yapma eğiliminde olduğu ifade edilmiştir.

Tekin (2019), cinsiyetin davranışsal önyargılar ve yatırım tercihlerine etkisini incelemiş ve erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek bir özgüven düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu özgüvenin, erkeklerin daha riskli yatırım araçlarını seçmelerine neden olduğu, ancak bu durumun zaman zaman irrasyonel kararlarla

sonuçlandığı ifade edilmiştir. Kadınlar ise yatırım tercihlerinde daha dikkatli ve hesaplı davranmaktadır.

Cinsiyetin yatırım tercihlerine olan etkisi, davranışsal finans literatüründe bireylerin yatırımcı profillerinin şekillenmesinde önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Erkeklerin risk toleransı yüksek, kısa vadeli ve fırsat odaklı yatırımlara yönelme eğilimi, kadınların ise güvenli ve uzun vadeli yatırımlara öncelik vermesi, farklı yatırım stratejilerinin belirlenmesine katkı sağlamaktadır.

1.3.2.Yaşın Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi

Yaş, bireylerin yatırım tercihlerinde belirleyici bir demografik faktör olarak öne çıkmaktadır. Farklı yaş gruplarındaki bireylerin risk toleransı, yatırım araçlarına yaklaşımı ve finansal karar alma süreçleri, literatürde sıklıkla incelenmiştir. Genç yatırımcılar genellikle daha yüksek risk toleransı gösterirken, yaş ilerledikçe bireylerin daha korumacı ve riskten kaçınan bir yaklaşıma sahip oldukları gözlemlenmektedir.

Lichtenstern, Shevchenko ve Zagst (2021), bireylerin yaşam döngüsü boyunca risk algılarının değişkenlik gösterdiğini ve yaşa bağlı risk tercihlerinin yatırım kararlarını etkilediğini ortaya koymuştur. Çalışmada, genç yatırımcıların gelecekteki gelir beklentileri nedeniyle daha yüksek riskli yatırımlara yöneldikleri, buna karşın ileri yaştaki bireylerin emeklilik planlaması ve gelir istikrarını gözeterek daha az riskli araçları tercih ettikleri belirtilmiştir. Araştırma, bireylerin yaşla birlikte değişen risk algılarının yatırım portföylerini şekillendirdiğini vurgulamaktadır.

Aksoy (2018), Türkiye’de bireysel yatırımcılar üzerinde yaptığı çalışmada, yaşın yatırım risk tercihlerine olan etkisini incelemiş ve genç bireylerin yatırım kararlarında daha cesur davranışlar sergilediğini, yaş ilerledikçe riskten kaçınma eğiliminin arttığını bulmuştur. Araştırma, genç yatırımcıların genellikle hisse senedi gibi yüksek riskli araçlara yöneldiğini, orta ve ileri yaştaki bireylerin ise mevduat ve altın gibi daha güvenli yatırım araçlarını tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

Fitri (2023), millennial kuşağı üzerinde yaptığı çalışmada, yaşın sürdürülebilir yatırım tercihleri üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Araştırma bulgularına göre, genç

bireylerin daha yenilikçi ve çevre dostu yatırım araçlarına yöneldiği, yaşça daha büyük bireylerin ise geleneksel yatırım araçlarını tercih ettiği belirtilmiştir. Bu durum, yaş gruplarının farklı finansal önceliklere ve değer sistemlerine sahip olmasıyla açıklanabilir.

Bhargava ve Hasija (2018), yaşın yatırım davranışları üzerindeki etkisini inceleyen bir başka çalışmada, yaş gruplarının yatırım davranışlarındaki farklılıklarını analiz etmiştir. Çalışma, genç bireylerin daha yüksek risk toleransı ile kısa vadeli yatırımlara yöneldiğini, ileri yaştaki bireylerin ise daha düşük risk toleransı ile uzun vadeli yatırımları tercih ettiğini göstermektedir. Ayrıca, yaşın bireylerin yatırım stratejilerini belirlemede önemli bir değişken olduğu ifade edilmiştir.

Bu araştırmalar, yaşın yatırım tercihlerindeki farklılıkları açıklamak için önemli bir demografik değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Genç bireylerin daha yüksek risk alma eğilimleri, gelir beklentileri ve finansal bilgi düzeyleriyle ilişkilendirilebilirken, ileri yaştaki bireylerin daha korumacı yaklaşımları, finansal güvenlik ve gelir istikrarına verdikleri önemi yansıtmaktadır.

1.3.3.Eğitim ve Gelir Düzeyinin Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi

Eğitim ve gelir düzeyi, bireylerin yatırım tercihlerini şekillendiren ve yatırım davranışlarına yön veren önemli sosyo-ekonomik faktörlerdendir. Bu faktörlerin bireylerin risk algısı, finansal bilgi düzeyi ve yatırım kararlarını nasıl etkilediğini anlamak, yatırımcı davranışlarını analiz etmek açısından önem taşır. Literatürde bu konuda yapılan araştırmalar, eğitim ve gelir düzeyinin bireylerin yatırım tercihlerini anlamlı bir şekilde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Aren ve Aydemir (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'deki bireysel yatırımcıların demografik özellikleri ile yatırım tercihleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma, eğitim düzeyinin yatırım tercihlerini etkileyen önemli bir faktör olduğunu ve daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin daha karmaşık finansal araçları tercih ettiğini ortaya koymuştur. Gelir düzeyinin artmasıyla birlikte

bireylerin daha yüksek getiri potansiyeline sahip yatırım araçlarına yöneldiği ve bu durumun finansal okuryazarlık düzeyiyle doğrudan bağlantılı olduğu vurgulanmıştır.

Usul, Bekçi ve Eroğlu (2002) ise bireysel yatırımcıların hisse senedi edinimine etki eden sosyo-ekonomik faktörleri analiz etmişlerdir. Araştırma sonuçları, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin, düşük gelir düzeyine sahip bireylere kıyasla daha riskli yatırım araçlarını tercih ettiğini göstermiştir. Ayrıca, yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin yatırım araçları arasında daha geniş bir yelpazeye sahip olduğu ve bu durumun bireylerin yatırım riskini dağıtma stratejileri ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Geetha ve Ramesh (2011), bireylerin yatırım davranışlarını etkileyen demografik faktörler üzerinde durdukları çalışmalarında, eğitim düzeyinin yatırım çeşitliliği üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışmada, daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin yatırım tercihlerinde çeşitlendirme stratejisini daha etkin bir şekilde kullandıkları ve bu bireylerin risk yönetimine daha fazla önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Gelir düzeyinin artışı ise bireylerin daha büyük ölçekli yatırım araçlarına erişimini kolaylaştırmaktadır.

Agarwal (2017), eğitim ve gelir düzeyinin yatırım fonları üzerindeki etkisini analiz ettiği çalışmada, bireylerin eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte yatırım kararlarını daha rasyonel bir şekilde aldıklarını ve fon portföylerini çeşitlendirme eğilimi gösterdiklerini ortaya koymuştur. Gelir düzeyinin artışıyla birlikte bireylerin uzun vadeli yatırım araçlarına yöneldiği ve bu durumun yatırım hedeflerinin daha geniş bir perspektifte ele alınmasına olanak tanıdığı belirtilmiştir.

Yıldırım ve Aydın (2023), bireylerin yatırım tercihleri ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Çalışma, ileri düzey finansal okuryazarlık bilgisine sahip bireylerin hisse senedi gibi daha riskli yatırım araçlarına yöneldiğini, düşük okuryazarlık düzeyine sahip bireylerin ise daha muhafazakâr yatırım tercihlerine yöneldiğini göstermiştir. Gelir düzeyinin artışıyla birlikte bireylerin yatırım çeşitliliği arttığı ve daha riskli araçlara yönelme eğilimi gösterdikleri ifade edilmiştir.

Bozkurt, Toktaş ve Altınar (2019), Türkiye’deki bireysel tasarruf ve finansal okuryazarlık seviyesinin yatırım davranışları üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Çalışmada, gelir düzeyi yüksek bireylerin tasarruf oranlarının daha yüksek olduğu ve yatırım tercihlerinin daha bilinçli bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, eğitim düzeyinin artması bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini artırarak daha sofistike yatırım araçlarına yönelmelerini sağlamaktadır.

Chaurasia (2017), yatırım tercihleri ile demografik özellikler arasındaki ilişkiyi analiz ettiği çalışmada, eğitim düzeyi yüksek bireylerin genellikle hisse senedi gibi daha yüksek risk içeren araçlara yöneldiğini belirtmiştir. Gelir düzeyi yüksek bireylerin ise yatırım hedeflerini çeşitlendirme eğiliminde oldukları ve bu durumun daha geniş portföy stratejileri geliştirmelerine olanak tanıdığı ifade edilmiştir. Çalışma, bireylerin demografik özelliklerinin yatırım davranışlarını anlamada önemli bir gösterge olduğunu ortaya koymaktadır.

Eğitim ve gelir düzeyinin yatırım davranışları üzerindeki etkisi, bireylerin finansal bilgi düzeylerini artırarak daha bilinçli kararlar almasını sağlamakta ve yatırım stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu faktörlerin yatırım tercihleri üzerindeki belirleyici etkisi, bireylerin yatırım kararlarının demografik farklılıklar çerçevesinde ele alınmasının önemini vurgulamaktadır.

1.4.Literatürdeki Boşluklar ve Bu Çalışmanın Literatüre Katkısı

Davranışsal finans, kişilik özellikleri ve sosyo-demografik faktörlerin yatırım kararları üzerindeki etkilerini anlamak için geniş bir literatür bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar, genellikle belirli bir faktörü ele almış veya spesifik demografik gruplara odaklanmıştır. Literatürde dikkat çeken bulgulardan biri, davranışsal finans eğilimlerinin yatırımcıların karar alma süreçlerini sistematik hatalar ve irrasyonel eğilimler üzerinden etkilediğidir. Örneğin, aşırı güven, kayıptan kaçınma ve sürü davranışları gibi eğilimlerin bireylerin yatırım portföylerini şekillendirdiği çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır (Çetiner ve diğerleri, 2019; Aydın ve Ağan, 2016).

Kişilik özellikleri bağlamında, Beş Faktör Kişilik Modeli ve Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) gibi ölçekler, bireylerin risk algısı, finansal karar alma mekanizmaları ve yatırım eğilimlerini anlamada etkili birer araç olarak kullanılmaktadır (Garcia ve diğerleri, 2020; Yalçın, 2017). Araştırmalar, kişilik özelliklerinin bireylerin finansal risk toleransını ve yatırım tercihlerindeki davranışsal eğilimleri belirleyen temel unsurlardan biri olduğunu ortaya koymuştur (Pinjisakikool, 2018; Wong ve Carducci, 2013). Ancak, bu bulgular, coğrafi ve kültürel farklılıkların etkisini anlamakta yetersiz kalabilmektedir.

Sosyo-demografik faktörler açısından, cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir düzeyi gibi değişkenlerin yatırım kararları üzerindeki etkisi geniş çapta araştırılmıştır. Cinsiyetin risk toleransı ve yatırım araçları seçiminde belirleyici olduğu, erkek yatırımcıların daha yüksek risk alma eğilimi gösterdiği, kadın yatırımcıların ise daha muhafazakâr tercihler yaptığı tespit edilmiştir (Ozturk, 2021; Bayyurt ve diğerleri, 2013). Benzer şekilde, yaş gruplarına göre risk alma davranışlarının değişiklik gösterdiği ve genç bireylerin daha yüksek risk toleransına sahip olduğu vurgulanmıştır (Lichtenstern ve diğerleri, 2021; Aksoy, 2018). Eğitim ve gelir düzeyinin, bireylerin finansal bilgi düzeyi ve yatırım araçlarına erişimi üzerindeki etkileri de literatürde geniş yer bulmaktadır (Aren ve Aydemir, 2015; Geetha ve Ramesh, 2011). Ancak bu faktörlerin birbirleriyle olan etkileşimi ve bireysel yatırım davranışları üzerindeki bütüncül etkisi sınırlı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, davranışsal finans, kişilik özellikleri ve sosyo-demografik faktörlerin yatırım kararları üzerindeki etkisini, Türkiye bağlamında ele alarak literatüre yeni bir perspektif sunmaktır. Literatürdeki mevcut çalışmaların çoğu, bu faktörleri ayrı ayrı incelemiş ve genellikle belirli bir popülasyona veya sınırlı coğrafi bağlama odaklanmıştır. Bu çalışma, davranışsal finans eğilimleri, kişilik özellikleri ve sosyo-demografik faktörleri bir araya getirerek, yatırımcı davranışlarını çok boyutlu bir şekilde ele alan nadir araştırmalardan biri olacaktır.

Çalışmanın literatüre sağlayacağı başlıca katkılar şunlardır:

1. Davranışsal finans, kişilik özellikleri ve sosyo-demografik faktörlerin etkileşimli olarak ele alınması, yatırım kararlarının daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesine olanak tanıyacaktır.
2. Literatürde çoğunlukla Batı ülkelerinde yapılan araştırmaların aksine, bu çalışma Türkiye'deki yatırımcı davranışlarını analiz ederek, gelişmekte olan piyasalarda yatırım kararlarını etkileyen faktörleri anlamaya katkı sağlayacaktır.
3. Çalışmada, Mizaç ve Karakter Envanteri gibi ölçekler kullanılarak kişilik özelliklerinin yatırımcı davranışlarına etkisi incelenecek ve bu bağlamda literatüre metodolojik bir katkı sunulacaktır.
4. Cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir düzeyi gibi faktörlerin, yatırım kararları üzerindeki etkileri arasındaki etkileşimler analiz edilecektir. Bu, sosyo-demografik farklılıkların yatırım stratejileri üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.
5. Davranışsal finans eğilimlerinin, Türkiye bağlamındaki kültürel ve sosyal faktörler ile nasıl etkileşime geçtiği ortaya konulacaktır.

Bu yönleriyle çalışma, bireysel yatırımcı davranışlarını anlamada hem teorik hem de pratik katkılar sağlayacaktır. Aynı zamanda, finansal danışmanlar, politika yapıcılar ve yatırım stratejistleri için daha etkili karar alma süreçlerinin geliştirilmesine yardımcı olacak bir bilgi temeli sunacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.Araştırma Tasarımı

Bu araştırma, bireylerin yatırım kararlarını etkileyen kişilik özellikleri, davranışsal finans eğilimleri ve sosyo-demografik faktörlerin etkisini incelemek amacıyla kesitsel model çerçevesinde tasarlanmıştır. Kesitsel model, bir zaman diliminde bireylerden toplanan verilerle değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmeye odaklanan bir yaklaşımdır. Bu yöntem, araştırma konusunun sınırlarını belirleyerek veri toplama sürecini sistematik hale getirir. Araştırma kapsamında kullanılan kesitsel model, bireylerin yatırım kararlarında etkili olan faktörleri anlamak için geniş bir örneklemden verilerin hızlı ve maliyet etkin bir şekilde toplanmasını sağlamıştır.

Veri toplama süreci çevrimiçi anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi anketler, modern araştırma yöntemleri arasında sıkça tercih edilen bir veri toplama aracıdır. Bu yöntem, katılımcıların coğrafi olarak geniş bir alandan erişilmesini sağlar ve araştırmacıya zaman ve maliyet açısından avantajlar sunar. Google Forms kullanılarak oluşturulan çevrimiçi anket formu, araştırmaya katılımın kolaylaştırılması amacıyla açık ve kullanıcı dostu bir formatta tasarlanmıştır. Katılımcılar, gönüllülük esasıyla ankete erişim sağlamış ve katılım süreci boyunca anonimlikleri korunmuştur. Araştırmanın etik boyutuna verilen önem doğrultusunda, katılımcılara anketin amacı, kullanım alanı ve veri gizliliği ilkeleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

Kesitsel modelin tercih edilmesi, araştırmanın bir zaman diliminde bireylerin yatırım kararlarına dair belirli eğilimleri ölçmeyi amaçlamasından kaynaklanmaktadır. Bu model, özellikle bireysel ve demografik faktörlerin yatırıma etkisinin anlık bir fotoğrafını çekmek ve bu faktörlerin birbirleriyle ilişkilerini anlamak için uygundur. Böylece, davranışsal finans eğilimleri ve kişilik özelliklerinin yatırım kararlarına etkileri üzerine daha derinlemesine bir anlayış geliştirilmesi mümkün olmuştur.

2.2.Örneklem ve Evren

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de yaşayan ve 18 yaş ve üzerindeki bireyler oluşturmaktadır. Bu kapsam, yatırım tecrübesi olan veya yatırım yapmayı planlayan bireylerin katılımını hedeflemektedir. Araştırmanın örneklem grubunun oluşturulmasında, kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi, zaman ve maliyet kısıtlamalarını dikkate alarak araştırmacının erişebildiği bireylerden veri toplanmasını sağlar. Bu yöntem, özellikle çevrimiçi platformlar üzerinden veri toplama sürecinde etkili bir araç olarak kabul edilmektedir.

- **Dahil Etme Kriterleri:** Araştırmaya katılım için bireylerin 18 yaş ve üzeri olması ve yatırım tecrübesine sahip olması ya da yatırım yapmayı planladığını belirtmesi gerekmektedir. Bu kriter, yatırım kararlarını etkileyen faktörlerin analizi için uygun bir hedef kitle oluşturmayı amaçlamaktadır.
- **Hariç Tutma Kriterleri:** Finansal yatırım geçmişi olmayan bireyler, araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu durum, yalnızca yatırım kararlarıyla ilişkili faktörlerin analiz edilmesine odaklanılmasını sağlamaktadır.

Araştırma sürecinde toplamda 115 katılımcıdan veri toplanmıştır. Bu örneklem büyüklüğü, %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile istatistiksel analizler için yeterli bir güç sunmaktadır. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir gruplarındaki çeşitliliğin sağlanması, araştırmanın genel sonuçlarının genellenebilirliğini artırmaktadır. Örneklem grubunun heterojen yapısı, bireylerin yatırım kararlarını etkileyen faktörlerin daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, katılımcıların demografik özelliklerini, davranışsal finans eğilimlerini ve kişilik özelliklerini ölçmeye yönelik olarak seçilmiştir. Bu araçlar, geçerlilik ve güvenilirlik açısından literatürde kabul görmüş ölçeklerden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan araçlar aşağıda detaylı olarak açıklanmaktadır:

➤ Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu, katılımcıların temel sosyo-demografik bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Form, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir seviyesi gibi özelliklerini değerlendirmek için toplamda altı sorudan oluşmaktadır. Bu bilgiler, yatırım kararlarını etkileyebilecek demografik farklılıkların analiz edilmesi amacıyla toplanmıştır. Form, açık uçlu ve kapalı uçlu sorular içermekte olup, katılımcıların hızlı ve doğru bir şekilde yanıt vermesini kolaylaştıracak şekilde tasarlanmıştır.

➤ Davranışsal Finans Ölçeği

Davranışsal finans eğilimlerini ölçmek amacıyla Medetoğlu ve Saldanlı (2022) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek, bireylerin yatırım kararlarında bilişsel önyargılara, sürü davranışlarına ve çevresel faktörlere maruz kalıp kalmadığını değerlendirmektedir. Toplamda 25 maddeden oluşan ölçek, Likert tipi bir derecelendirme sistemi (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) ile yanıtlanmıştır.

Ölçeğin Cronbach alfa değeri %87,6 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin yüksek bir iç tutarlılık düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek, bireylerin davranışsal finans eğilimlerini anlamak ve bu eğilimlerin yatırım kararları üzerindeki etkilerini analiz etmek için kapsamlı bir araç sunmaktadır.

➤ Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI)

Bireylerin kişilik özelliklerini ölçmek için Cloninger ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Köse ve diğerleri (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan Mizaç ve Karakter Envanteri (Temperament and Character Inventory, TCI) kullanılmıştır. Ölçek, toplamda 240 maddeden oluşmakta ve katılımcılar tarafından doğru-yanlış formatında yanıtlanmaktadır. TCI, mizaç ve karakter olmak üzere iki ana boyuttan oluşmaktadır:

- ❖ **Mizaç Boyutları:** Genetik yatkınlıklarla ilişkili olup, yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebatkârlık gibi özellikleri içerir.
- ❖ **Karakter Boyutları:** Çevresel ve kültürel etkilerle şekillenen, bilinçli davranışları yansıtan kendini yönetme, işbirliği yapma ve kendini aşma boyutlarını kapsar.

Ölçeğin güvenirlik değerleri, mizaç boyutlarında %60 ile %85, karakter boyutlarında ise %82 ile %83 arasında değişmektedir. Bu yüksek güvenirlik düzeyleri, ölçeğin bireylerin kişilik özelliklerini değerlendirmede etkili bir araç olduğunu göstermektedir.

2.4.Verilerin Analizi

Toplanan veriler, SPSS 22 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde %95 güven aralığı ve 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Araştırma sorularına uygun olarak kullanılan analiz yöntemleri aşağıda belirtilmiştir:

- ❖ **Tanımlayıcı İstatistikler:** Katılımcıların demografik özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları ile anket sonuçlarının genel bir özetini sunmak amacıyla kullanılmıştır.
- ❖ **Bağımsız Örneklem t-Testi:** Cinsiyetin yatırım kararları üzerindeki etkisini belirlemek için uygulanmıştır.
- ❖ **Tek Yönlü ANOVA:** Yaş, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi sosyo-demografik değişkenlerin yatırım kararlarına etkisini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.
- ❖ **Regresyon Analizi:** Kişilik özelliklerinin yatırım kararları üzerindeki etkilerini analiz etmek için uygulanmıştır.

Analiz öncesinde veri seti normallik, homojenlik ve doğrusal ilişki varsayımlarına göre test edilmiştir. Regresyon analizinde, bağımlı değişken olarak yatırım kararları, bağımsız değişken olarak ise davranışsal finans eğilimleri, kişilik özellikleri ve sosyo-demografik faktörler kullanılmıştır. Bu yöntemler, araştırma bulgularının literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırılmasını ve yorumlanmasını mümkün kılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Katılımcılara ilişkin demografik özelliklerin dağılımı ve ölçeklerden elde edilen tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır. İlk tablo, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu ve aylık gelir gibi demografik değişkenlerin frekans ve yüzde dağılımlarını özetlemektedir. İkinci tablo ise Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) alt ölçekleri ile Davranışsal Finans Ölçeği'ne ait temel tanımlayıcı istatistikleri (minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma) göstermektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş Aralığı	18-24	12	10,4
	30-34	12	10,4
	40-44	37	32,2
	45+	54	47,0
Cinsiyet	Erkek	61	53,0
	Kadın	54	47,0
Eğitim Durumu	Lise ve altı	27	23,5
	Ön lisans	18	15,7
	Lisans	49	42,6
	Yüksek lisans	13	11,3
	Doktora	8	7,0
Çalışma Durumu	Çalışmıyorum	5	4,3
	Emekli	37	32,2
	Kamu personeli	10	8,7
	Öğrenci	10	8,7
	Özel sektör	53	46,1
Aylık Kişisel Gelir (TL)	20.000 TL ve altı	9	7,8
	20.001-40.000 TL	14	12,2
	40.001-60.000 TL	49	42,6
	60.001-80.000 TL	24	20,9
	100.001 TL ve üzeri	19	16,5

Tablo 1'de yer alan demografik değişkenler, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu ve aylık gelir düzeyine göre dağılımlarını göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu 45 yaş ve üzerindedir (%47,0) ve erkek katılımcı oranı (%53,0) kadınlardan biraz yüksektir. Eğitim düzeyine göre, lisans mezunları en büyük grubu oluştururken (%42,6), doktora mezunları daha az sayıda yer almaktadır (%7,0). Çalışma durumu açısından, katılımcıların %46,1'i özel sektörde çalışırken, %32,2'si emeklidir. Aylık gelir dağılımında, 40.001-60.000 TL aralığında gelir elde eden katılımcılar çoğunluktadır (%42,6).

Tablo 2. TCI Alt Ölçekleri ve Davranışsal Finans Ölçeği Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Davranışsal Finans Ölçeği Puanı	115	65,0	95,0	79,817	9,2448
Yenilik Arayışı	115	7,0	35,0	19,104	7,6598
Zarardan Kaçınma	115	6,0	32,0	17,487	6,2665
Ödül Bağımlılığı	115	6,0	109,0	16,235	9,9458
Sebat Etme	115	1,0	8,0	4,374	2,0709
Kendini Yönetme	115	12,0	47,0	30,130	8,6941
İş Birliği Yapma	115	22,0	35,0	29,374	3,8966
Kendini Aşma	115	6,0	30,0	17,939	6,8841

Tablo 2, araştırmada kullanılan Davranışsal Finans Ölçeği ile TCI alt boyutlarının puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri sunmaktadır. Davranışsal Finans Ölçeği puanlarının ortalaması 79,817 olup, standart sapma 9,2448 olarak hesaplanmıştır. TCI alt boyutlarında, “Kendini Yönetme” alt boyutu en yüksek ortalama değere sahiptir (30,130), en düşük ortalama ise “Sebat Etme” alt boyutunda gözlemlenmiştir (4,374). Standart sapmalar değerlendirildiğinde, “Ödül Bağımlılığı” boyutunda varyansın diğer alt boyutlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, bireylerin yatırım davranışlarına ve kişilik özelliklerine ilişkin varyasyonların analizinde önemli ipuçları sağlamaktadır.

3.2.Yatırım Davranışları ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki

Yatırım kararlarını ölçen Davranışsal Finans Ölçeği puanları ile Mizaç ve Karakter Envanteri'nin alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve sonuçları aşağıda sunulmuştur. Analiz, bağımlı değişkenin (Davranışsal Finans Ölçeği Puanı) bağımsız değişkenler (TCI alt boyutları) tarafından ne ölçüde açıklandığını ve her bir bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini değerlendirmektedir.

Tablo 3. Regresyon Analizi Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahminin Standart Hatası
1	0,929	0,863	0,854	3,5382

Tablo 3, modelin bağımlı değişken üzerindeki açıklayıcılık oranını göstermektedir. Regresyon modeli, Davranışsal Finans Ölçeği puanlarındaki toplam varyansın %86,3'ünü açıklamaktadır. Bu durum, modelin yüksek düzeyde açıklayıcılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. ANOVA Sonuçları

Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (df)	Ortalama Kare	F	Anlamlılık (Sig.)
Regresyon	8403,653	7	1200,522	95,897	0,000
Artık (Hata)	1339,512	107	12,519		
Toplam	9743,165	114			

Tablo 4, modelin genel anlamda istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (F = 95,897; p < 0,001). Bu, bağımsız değişkenlerin birlikte bağımlı değişken üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 5. Regresyon Katsayıları

Bağımsız Değişken	B	Std. Hata	Beta	t	Sig.
(Constant-Sabit)	101,001	3,321		30,413	0,000
Yenilik Arayışı	0,260	0,055	0,216	4,767	0,000
Zarardan Kaçınma	-0,327	0,068	-0,222	-4,842	0,000

Bağımsız Değişken	B	Std. Hata	Beta	t	Sig.
Ödül Bağımlılığı	0,043	0,035	0,047	1,238	0,218
Sebat Etme	-1,340	0,239	-0,300	-5,612	0,000
Kendini Yönetme	-0,364	0,059	-0,342	-6,164	0,000
İş Birliği Yapma	-0,073	0,087	-0,031	-0,836	0,405
Kendini Aşma	-0,122	0,053	-0,091	-2,296	0,024

Tablo 5, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini göstermektedir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi ($p < 0,05$) dikkate alındığında, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri aşağıda belirtilmiştir.

1. **Yenilik Arayışı:** Yenilik arayışı alt boyutunun Davranışsal Finans Ölçeği puanları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($B = 0,260$; $p < 0,001$).
2. **Zarardan Kaçınma:** Zarardan kaçınma alt boyutunun bağımlı değişken üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($B = -0,327$; $p < 0,001$).
3. **Ödül Bağımlılığı:** Ödül bağımlılığı alt boyutunun bağımlı değişken üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$).
4. **Sebat Etme:** Sebat etme alt boyutunun bağımlı değişken üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($B = -1,340$; $p < 0,001$).
5. **Kendini Yönetme:** Kendini yönetme alt boyutunun bağımlı değişken üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($B = -0,364$; $p < 0,001$).
6. **İş Birliği Yapma:** İş birliği yapma alt boyutunun bağımlı değişken üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$).
7. **Kendini Aşma:** Kendini aşma alt boyutunun bağımlı değişken üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ($B = -0,122$; $p < 0,05$).

3.3. Demografik Özelliklerin Yatırım Kararlarına Etkisi

3.3.1. Yaşın Etkisi

Tablo 6'da, yaş gruplarının **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** üzerindeki etkisini değerlendiren ANOVA analizi sonuçları sunulmaktadır. Analiz, yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. Yaş Gruplarına Göre Davranışsal Finans Ölçeği Puanı ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig. (p)
Gruplar Arası	548,769	3	182,923	2,208	0,091
Gruplar İçi	9194,396	111	82,832		
Toplam	9743,165	114			

Tablo 6’da görüldüğü üzere, **p değeri (0,091)**, anlamlılık düzeyi olan 0,05’ten büyük olduğu için yaş gruplarının **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Bu durum, yaş gruplarının yatırım kararlarındaki davranışsal finans eğilimleri açısından benzerlik gösterdiğini işaret etmektedir. Gruplar arasındaki varyans farkının düşük olması, yaş gruplarına göre yatırım davranışlarında belirgin bir ayrışma olmadığını göstermektedir.

3.3.2. Cinsiyetin Etkisi

Cinsiyetin **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** üzerindeki etkisi bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Aşağıda, grup istatistikleri ve bağımsız örneklem t-testi sonuçlarını içeren tablolar sunulmaktadır.

Tablo 7. Cinsiyet Gruplarına Göre Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Grup İstatistikleri

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Erkek	61	79,754	9,6361	1,2338
Kadın	54	79,889	8,8716	1,2073

Tablo 7.’de görüldüğü üzere, erkek katılımcıların **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** ortalaması 79,754, kadın katılımcıların ortalaması ise 79,889’dur. Standart sapma değerleri, erkeklerde 9,6361, kadınlarda 8,8716 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 8. Cinsiyetin Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Test	F	Sig. (Levene's Test)	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkı	Standart Hata Farkı	%95 Güven Aralığı
Varyanslar eşit varsayıldı	1,331	0,251	-0,078	113	0,938	-0,1348	1,7349	-3,5720 ile 3,3025
Varyanslar eşit varsayılmadı			-0,078	112,817	0,938	-0,1348	1,7262	-3,5547 ile 3,2851

Tablo 8.'e göre, Levene testi sonucunda varyanslar eşitliği varsayımı ($p = 0,251$) sağlanmıştır. Bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre, $t(113) = -0,078$, $p = 0,938$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, erkek ve kadın katılımcıların **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Cinsiyet değişkeninin yatırım davranışları üzerindeki etkisini test eden bu analiz, erkek ve kadın yatırımcılar arasında davranışsal finans eğilimleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır.

3.3.3. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Etkisi

Katılımcıların eğitim durumu ve aylık kişisel gelir düzeylerinin **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** üzerindeki etkisi tek yönlü ANOVA analizi ile incelenmiştir. Aşağıda, bu değişkenlere ilişkin ANOVA analiz sonuçları sunulmaktadır.

Tablo 9. Eğitim Durumunun Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Üzerindeki Etkisi

Kaynak	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	p (Sig.)
Gruplar Arası	111,257	4	27,814	0,318	0,866
Gruplar İçi	9631,909	110	87,563		
Toplam	9743,165	114			

Tablo 9'da görüldüğü üzere, eğitim durumu değişkeni açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($F(4, 110) = 0,318$, $p = 0,866$). Bu sonuç, eğitim durumunun **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Tablo 10. Aylık Kişisel Gelirin Davranışsal Finans Ölçeği Puanı Üzerindeki Etkisi

Kaynak	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	p (Sig.)
Gruplar Arası	49,453	4	12,363	0,140	0,967
Gruplar İçi	9693,712	110	88,125		
Toplam	9743,165	114			

Tablo 10.'da ise aylık kişisel gelir düzeyi açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($F(4, 110) = 0,140, p = 0,967$). Bu sonuç, gelir düzeyinin **Davranışsal Finans Ölçeği Puanı** üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgular, hem eğitim durumunun hem de aylık kişisel gelir düzeyinin bireylerin davranışsal finans eğilimlerini yansıtan ölçek puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Bulguların Literatürle Karşılaştırılması

Araştırmada, kişilik özellikleri ve davranışsal finans eğilimleri arasındaki ilişkiyi değerlendiren regresyon analizinden elde edilen bulgular, literatürdeki önceki çalışmalarla genellikle tutarlıdır. **Yenilik Arayışı** kişilik özelliğinin yatırım kararları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin bulunması, özellikle yenilik arayışına sahip bireylerin daha riskli ve yenilikçi yatırımları tercih ettiğini gösteren çalışmaları desteklemektedir (Pinjisakikool, 2018; De Bortoli ve diğerleri, 2019). Bu durum, yenilik arayışı yüksek bireylerin daha fazla fırsat görme ve yatırımda cesur davranma eğilimleriyle açıklanabilir.

Bununla birlikte, **Sebat Etme**, **Zarardan Kaçınma**, **Kendini Yönetme** ve **Kendini Aşma** gibi boyutların yatırım kararları üzerinde negatif etkiler göstermesi, bireylerin bu özelliklere sahip olduklarında daha temkinli ve riskten kaçınan bir profil sergilediklerini ortaya koymaktadır. Özellikle zarardan kaçınma eğiliminin, bireylerin kayıp riskini minimize etmeye yönelik kararlar aldığını belirten literatürle uyumlu olduğu görülmektedir (Wong ve Carducci, 2013; Arslan ve Boztosun, 2022). Bu bulgular, yatırım kararlarında bireylerin olumsuz sonuçlardan kaçınma eğilimlerini güçlendiren davranışsal önyargılarla ilişkilendirilebilir.

Ödül Bağımlılığı ve **İş Birliği Yapma** boyutlarının yatırım kararları üzerindeki etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması, bu boyutların davranışsal finans eğilimlerine olan katkılarının sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, literatürde bu boyutların yatırım davranışları üzerindeki etkisinin bazı çalışmalarda sınırlı veya farklı bağlamlarda değişiklik gösterdiği yönündeki bulgularla örtüşmektedir (Garcia ve diğerleri, 2020).

➤ Demografik Faktörlerin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkisi

- ❖ **Yaş:** Araştırma bulguları, yaş gruplarının davranışsal finans eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu sonuç, yaşın yatırım kararları üzerindeki etkisinin, bireylerin diğer kişisel özellikleri ve çevresel faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan literatürle uyumludur (Bhargava ve Hasija, 2018). Ancak bu bulgu, yaşın yatırım tercihlerindeki farklılıkların belirgin olduğunu vurgulayan bazı çalışmalardan farklılık göstermektedir (Lichtenstern ve diğerleri, 2021; Aksoy, 2018). Özellikle Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar, yaşın daha güçlü bir etkisi olabileceğini öne sürerken, bu çalışmada yaş gruplarının etkisinin sınırlı bulunması, örneklemin özelliklerinden kaynaklanabilir.
- ❖ **Cinsiyet:** Cinsiyetin davranışsal finans eğilimleri üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Literatürde, erkeklerin daha riskli yatırım araçlarını tercih ettiği, kadınların ise daha temkinli ve güvenli yatırımlara yöneldiği belirtilmiştir (Ozturk, 2021; Bayyurt ve diğerleri, 2013). Ancak bu çalışmada cinsiyet farklarının anlamlı olmaması, örneklemin nispeten homojen bir grup oluşturmasından veya bireysel farklılıkların cinsiyetin etkisini dengelemesinden kaynaklanabilir.
- ❖ **Eğitim ve Gelir Düzeyi:** Eğitim durumu ve gelir düzeyinin davranışsal finans eğilimleri üzerindeki etkileri de istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Literatürde, eğitim düzeyi yüksek bireylerin daha bilinçli finansal tercihler yaptığı ve gelir düzeyi arttıkça yatırım tercihlerini çeşitlendirdiği yönündeki bulgular (Aren ve Aydemir, 2015; Geetha ve Ramesh, 2011), bu çalışmanın sonuçlarıyla tam olarak örtüşmemektedir. Bu farklılık, veri toplama yöntemi, katılımcı profili veya ölçeklerin duyarlılığı gibi metodolojik faktörlerden kaynaklanıyor olabilir.

Elde edilen bulgular, literatürde davranışsal finans eğilimleri, kişilik özellikleri ve demografik faktörlerin yatırım kararları üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalarla genel olarak uyumlu olmakla birlikte, bazı farklılıklar da göstermektedir. Bu durum, bireylerin yatırım davranışlarını etkileyen faktörlerin bağlamsal değişkenlik

gösterdiğini ve kültürel, ekonomik veya sosyal bağlamların bu etkiler üzerinde belirleyici olabileceğini göstermektedir.

Bulgular, davranışsal finans eğilimlerinin bireylerin kişilik özelliklerinden ve demografik faktörlerinden etkilendiğini desteklerken, bu etkilerin bağlama bağlı olarak değişiklik gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Literatürdeki diğer çalışmalarla yapılan karşılaştırmalar, araştırmanın bulgularını daha iyi anlamak ve yorumlamak için önemli bir zemin sağlamaktadır. Bu durum, kişilik özelliklerinin ve davranışsal finans eğilimlerinin daha geniş bir örnekleme ve farklı bağlamlarda incelenmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

4.2. Araştırma Bulgularının Yorumu

Araştırmada elde edilen bulgular, yatırım kararlarının kişilik özellikleri, davranışsal finans eğilimleri ve demografik faktörlerden nasıl etkilendiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bölümde, bulguların hipotezler ışığında değerlendirilmesi, olası açıklamalar ve sebep-sonuç ilişkileri çerçevesinde ele alınacaktır.

Araştırmanın temel bulgularından biri, kişilik özelliklerinin yatırım kararları üzerindeki anlamlı etkileridir. **Yenilik Arayışı** alt boyutunun yatırım kararlarında pozitif bir etkisinin olması, bireylerin yeni ve farklı fırsatları değerlendirme motivasyonu ile daha cesur finansal tercih yapma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Yenilik arayışı, bireylerin değişime ve belirsizliğe açıklığını artırarak yatırım süreçlerinde daha riskli fakat potansiyel olarak yüksek getiri sunan fırsatlara yönelme isteğiyle ilişkilendirilebilir. Bu durum, bireylerin risk algısını etkileyerek daha yenilikçi stratejiler geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

Öte yandan, **Zarardan Kaçınma, Sebat Etme, Kendini Yönetme** ve **Kendini Aşma** boyutlarının yatırım kararlarına negatif etkilerinin olması, bireylerin bu özelliklere sahip olduklarında daha temkinli bir profil sergilediklerini ortaya koymaktadır. Zarardan kaçınma özelliği, bireylerin kayıplardan kaçınma eğilimini artırarak daha muhafazakâr yatırımlara yönelmelerine yol açmaktadır. Bu tür bir

eğilim, özellikle belirsiz piyasa koşullarında risk toleransını düşüren bir faktör olarak ortaya çıkabilir. Benzer şekilde, sebat etme ve kendini yönetme özelliklerinin negatif etkileri, bireylerin fazla temkinli davranışlar sergileyerek yüksek risk içeren fırsatları değerlendirmeme eğilimiyle açıklanabilir.

Ödül Bağımlılığı ve İş Birliği Yapma boyutlarının yatırım kararları üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmaması, bu özelliklerin bireylerin finansal tercihlerini belirlemede sınırlı bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, bireylerin yatırım kararlarında kişisel çıkarlar ve bireysel hedeflerin grup dinamiklerinden veya ödüllere bağlılık düzeyinden daha etkili olabileceğini düşündürmektedir.

➤ Demografik Faktörlerin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkisi

Demografik değişkenler açısından yapılan analizlerde, yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve gelir düzeyinin yatırım kararları üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmaması, bu faktörlerin bireylerin yatırım davranışlarını tek başına açıklamakta yetersiz kalabileceğini göstermektedir. Bunun yerine, bu değişkenlerin kişilik özellikleri ve davranışsal finans eğilimleriyle etkileşim içinde değerlendirildiğinde daha güçlü etkiler yaratabileceği düşünülmektedir.

- ❖ **Yaş:** Yaş grupları arasında anlamlı bir farkın olmaması, bireylerin yaşlarına bağlı olarak benzer yatırım davranışları sergilemesiyle açıklanabilir. Bu durum, örneklemin genel yapısının benzer risk algısına sahip bireylerden oluşması veya katılımcıların yatırım süreçlerinde yaş faktörünü dengeleyebilecek eğitim ve bilgiye sahip olmalarıyla ilişkilendirilebilir.
- ❖ **Cinsiyet:** Erkek ve kadın katılımcıların yatırım kararları arasında anlamlı bir fark bulunmaması, cinsiyet farkının azaldığı veya diğer faktörlerle dengelendiği bir durumu yansıtabilir. Örneğin, kadın ve erkeklerin benzer finansal bilgi seviyesine sahip olması, cinsiyete dayalı farklılıkların önüne geçebilir. Bu bulgu, finansal piyasaların giderek daha erişilebilir hale gelmesi ve bireylerin bilgiye erişim olanaklarının artmasıyla da ilişkilendirilebilir.
- ❖ **Eğitim ve Gelir Düzeyi:** Eğitim ve gelir düzeyinin yatırım davranışlarına etkisinin sınırlı olması, bireylerin yatırım kararlarını belirlerken bu demografik

özelliklerin etkisinden çok psikolojik faktörlere veya çevresel koşullara öncelik verdiği şeklinde yorumlanabilir. Özellikle finansal piyasaların dijitalleşmesi ve bilgiye kolay erişim, eğitim ve gelir seviyesine bakılmaksızın bireylerin finansal bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmış olabilir.

Bulgular, bireylerin yatırım kararlarında kişilik özelliklerinin ve davranışsal finans eğilimlerinin öncelikli belirleyici olduğunu, demografik faktörlerin ise bu etkilerin arka planında kaldığını göstermektedir. Bu durum, yatırım davranışlarının bireysel ve psikolojik özelliklerden güçlü bir şekilde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, yenilik arayışı gibi pozitif özellikler, bireylerin daha yenilikçi ve riskli yatırım stratejilerine yönelmesine yol açarken, zarardan kaçınma gibi negatif özellikler, daha muhafazakâr ve güvenli tercihlere yönelmelerine neden olmaktadır.

Demografik faktörlerin anlamlı bir etkisinin bulunmaması, bireylerin finansal piyasalara erişiminin artması ve bilgi asimetrisinin azalmasıyla ilişkilendirilebilir. Günümüzde, farklı yaş gruplarından ve sosyo-ekonomik düzeylerden bireyler, dijitalleşme sayesinde yatırım fırsatlarına eşit şekilde erişebilmektedir. Bu durum, demografik faktörlerin etkisini dengeleyerek yatırım davranışlarını daha çok bireysel özelliklere dayalı hale getirmiş olabilir.

Sonuç olarak, yatırım kararlarını etkileyen temel faktörlerin, bireylerin risk algısı, psikolojik eğilimleri ve davranışsal finans önyargıları olduğu görülmektedir. Bu bulgular, yatırımcıların daha bilinçli kararlar alabilmesi için kişilik özelliklerini ve davranışsal eğilimlerini anlamaya yönelik stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada, bireylerin yatırım kararlarını etkileyen kişilik özellikleri, davranışsal finans eğilimleri ve sosyo-demografik faktörler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen bulgular, yatırım kararlarının öncelikli olarak bireylerin kişilik özellikleri ve davranışsal eğilimleri tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları özetle řu şekilde sıralanabilir:

- ❖ Yenilik Arayışı boyutunun yatırım kararları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmuş, bu durum bireylerin yenilikçi ve cesur yatırım stratejilerine yönelme eğilimiyle ilişkilendirilmiştir.
- ❖ Zarardan Kaçınma, Sebat Etme, Kendini Yönetme ve Kendini Aşma boyutlarının ise yatırım kararları üzerinde negatif etkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, bu özelliklere sahip bireylerin daha temkinli ve muhafazakâr yatırım davranışları sergilediğini ortaya koymaktadır.
- ❖ Davranışsal finans eğilimlerinin bireylerin yatırım kararlarını etkilediği ve özellikle bireylerin risk algısı ile karar alma süreçlerinde belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Ancak Ödül Bağımlılığı ve İş Birliği Yapma boyutlarının etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.
- ❖ Yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve gelir düzeyi gibi sosyo-demografik değişkenlerin yatırım kararları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Bu durum, bireylerin yatırım davranışlarının, demografik özelliklerden çok kişilik özellikleri ve davranışsal finans eğilimleriyle ilişkilendirildiğini göstermektedir.
- ❖ Bulgular, yatırım kararlarının psikolojik faktörler ve bireysel özellikler çerçevesinde şekillendiğini, demografik faktörlerin ise bu ilişkilerde sınırlı bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, bireylerin finansal piyasaların dijitalleşmesi ve bilgiye erişimin artmasıyla birlikte, yatırım davranışlarında daha eşitlikçi bir profil sergilediklerini düşündürmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular ışığında, yatırımcıların finansal kararlarını iyileştirmek ve finansal danışmanlık sũreçlerini geliştirmek adına aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

1. Yatırımcıların kişilik özelliklerine dayalı olarak finansal danışmanlık hizmetleri kişiselleştirilmelidir. Özellikle, yenilik arayışı yüksek bireylerin daha cesur stratejilere yõnlendirilebileceęi, zarardan kaçınma eğiliminde olan bireylerin ise daha güvenli yatırım araçlarına teşvik edilerek karar alma sũreçlerinin optimize edilebileceği bir model benimsenmelidir.
2. Yatırımcıların davranışsal finans eğilimleri hakkında farkındalık kazanmaları için eğitim programları dũzenlenmelidir. Bu programlar, bireylerin aşırı güven, zarardan kaçınma veya sũrũ davranışları gibi irrasyonel eğilimlerini kontrol altına almalarına yardımcı olacak araçlar sunabilir.
3. Yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir dũzeyi gibi demografik faktõrlerin yatırım kararlarındaki sınırlı etkisi dikkate alınarak, tũm yatırımcılara eşit bilgi erişimi ve finansal okuryazarlık imkânı sağlanmalıdır. Özellikle dijital platformların kullanımını kolaylaştıran çõzũmler geliştirilmeli ve bu sayede bilgi asimetrisi azaltılmalıdır.
4. Yatırımcıların risk toleranslarını belirlemek için kişilik özellikleri ve davranışsal eğilimlerini dikkate alan teknolojik araçlar ve algoritmalar geliştirilmelidir. Bu tũr araçlar, yatırımcıların kendilerine en uygun stratejileri seçmelerine rehberlik ederek daha bilinçli finansal kararlar almalarını sağlayabilir.
5. Finansal danışmanlar, yatırımcıların kişilik özelliklerini ve davranışsal eğilimlerini anlamaya yõnelik kapsamlı bir eğitimden geğirilmelidir. Bu eğitim, danışmanların yatırımcı davranışlarını daha iyi analiz etmelerine ve bireysel ihtiyaçlara uygun stratejiler geliştirmelerine olanak tanıyacaktır.
6. Finansal danışmanlık sektõrũ, davranışsal finans ve kişilik özelliklerinin yatırım kararları üzerindeki etkilerini daha derinlemesine inceleyen araştırma ve geliştirme projelerine yatırım yapmalıdır. Bu çalışmalar, sektõre õzgũ inovasyonların geliştirilmesini ve daha etkin danışmanlık hizmetleri sunulmasını sağlayabilir.

Netice itibari ile, yatırımcıların kişilik özelliklerini ve davranışsal eğilimlerini göz önünde bulunduran, bireysel farklılıklara duyarlı bir yaklaşım benimsenmesi hem yatırımcı memnuniyetini artıracak hem de finansal piyasalarda daha sürdürülebilir bir yapı oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması ve yatırım kararlarının desteklenmesi için yapılan çalışmalar, sektörel etkinliği ve güvenilirliği güçlendirecektir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, M. (2017). Effect of demographic profile and investors preferences on investment in mutual funds. *MUDRA: Journal of Finance and Accounting*, 4(2), 50-61.
- Akgüneş, A. O. (2021). Beş temel kişilik özelliğinin finansal risk alma ve riskten kaçınma davranışları üzerine etkisi: Z kuşağı örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(29), 80-91.
- Aksoy, E. E. (2018). Türkiye'deki bireysel yatırımcıların yatırım riski tercihlerini etkileyen bireysel faktörlerin analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 874-891.
- Aren, S. & Aydemir, S. D. (2015). The factors influencing given investment choices of individuals. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 210, 126-135.
- Arslan, E. & Boztosun, D. (2022). Demografik faktörler ve davranışsal finans: Bireysel yatırımcılar üzerine bir araştırma. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 30-46.
- Aydın, Ü. & Ağan, B. (2016). Rasyonel olmayan kararların finansal yatırım tercihleri üzerindeki etkisi: Davranışsal finans çerçevesinde bir uygulama. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 95-112.
- Bakar, S. & Yi, A. N. C. (2016). The impact of psychological factors on investors' decision making in Malaysian stock market: A case of Klang Valley and Pahang. *Procedia Economics and Finance*, 35, 319-328.
- Bayyurt, N., Karışık, V. & Coşkun, A. (2013). Gender differences in investment preferences. *European Journal of Economic & Political Studies*, 6(1).
- Bhargava, N. R. & Hasija, K. G. (2018). A study of impact of gender and age on investment behaviour. *UNNAYAN: International Bulletin of Management and Economics*, 9, 64-70.

- Bozkurt, E., Toktaş, Y. & Altın, A. (2019). Türkiye’de tasarruf ve finansal okuryazarlık üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1580-1605.
- Brooks, M. & Byrne, A. (2008). Behavioral finance: Theories and evidence. *The Research Foundation of CFA Institute*.
- Buccioli, A. & Zarri, L. (2017). Do personality traits influence investors’ portfolios? *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 68, 1-12.
- Ceyhan, İ. F. & Güller, R. (2023). Yatırımcı profilleri ile yatırım kararlarını etkileyen davranışsal eğilimler arasındaki ilişkinin analizi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(26), 535-566.
- Chaudhary, A. K. (2013). Impact of behavioral finance in investment decisions and strategies—a fresh approach. *International Journal of Management Research and Business Strategy*, 2(2), 85-92.
- Chaurasia, P. (2017). A study of investment preferences of investors. *International Journal of Application or Innovation in Engineering & Management (IJAIEM)*, 6(7).
- Çetiner, M., Gökçek, H. A. & Gölbaşı, B. T. (2019). Davranışsal finans perspektifinden yatırımcı davranışları üzerine bir inceleme. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-30.
- Dayı, F. & Çetin, Z. N. (2021). Kişilik özelliklerinin bireylerin finansal tutumları üzerindeki rolü. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 1234-1251.
- De Bortoli, D., da Costa Jr, N., Goulart, M. & Campara, J. (2019). Personality traits and investor profile analysis: A behavioral finance study. *PloS one*, 14(3), e0214062.
- Farmer, R. F. & Goldberg, L. R. (2008). A psychometric evaluation of the revised Temperament and Character Inventory (TCI-R) and the TCI-140. *Psychological Assessment*, 20(3), 281.

- Fitri, F. (2023). The influence of financial literacy, age, and gender on sustainable investment preferences among millennial students. *International Journal of Advanced Multidisciplinary*, 2(3), 764-771.
- Garcia, D., Lester, N., Cloninger, K. M. & Robert Cloninger, C. (2020). Temperament and character inventory (TCI). In *Encyclopedia of Personality and Individual Differences* (pp. 5408-5410). Cham: Springer International Publishing.
- Geetha, N. & Ramesh, M. (2011). A study on people's preferences in investment behaviour. *International Journal of Engineering and Management Research*, 1(6), 285-306.
- Ghelichi, M. A., Nakhjavan, B., & Gharehdaghi, M. (2016). Impact of psychological factors on investment decision making in stock exchange market. *Asian Journal of Management Sciences & Education*, 5(3), 36-44.
- Grable, J. E. & Joo, S. H. (2004). Environmental and biophysical factors associated with financial risk tolerance. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 15(1).
- Hira, T. K. & Loibl, C. (2008). Gender differences in investment behavior. In *Handbook of Consumer Finance Research* (pp. 253-270). New York, NY: Springer.
- Holden, S. T. & Tilahun, M. (2022). Are risk preferences explaining gender differences in investment behavior? *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 101, 101949.
- Hunjra, A. I., Qureshi, S. & Riaz, L. (2016). Psychological factors and investment decision making: A confirmatory factor analysis. *Journal of Contemporary Management Sciences*, 2(1).
- Johnsson, M., Lindblom, H., & Platan, P. (2002). Behavioral finance and the change of investor behavior during and after the speculative bubble at the end of the 1990s.
- Lai, C. P. (2019). Personality traits and stock investment of individuals. *Sustainability*, 11(19), 5474.

- Lascu, D. N., Babb, H. W. & Phillips, R. W. (1997). Gender and investment: The influence of gender on investment preferences and practices. *Managerial Finance*, 23(10), 69-83.
- Lichtenstern, A., Shevchenko, P. V. & Zagst, R. (2021). Optimal life-cycle consumption and investment decisions under age-dependent risk preferences. *Mathematics and Financial Economics*, 15, 275-313.
- Ozturk, E. (2021). Cinsiyetin bireysel yatırım kararlarına etkisi. *PressAcademia Procedia*, 14(1), 97-101.
- Pinjisakikool, T. (2018). The influence of personality traits on households' financial risk tolerance and financial behaviour. *Journal of Interdisciplinary Economics*, 30(1), 32-54.
- Riaz, L., & Hunjra, A. I. (2015). Relationship between psychological factors and investment decision making: The mediating role of risk perception. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 9(3), 968-981.
- Sadi, R., Asl, H. G., Rostami, M. R., Gholipour, A., & Gholipour, F. (2011). Behavioral finance: The explanation of investors' personality and perceptual biases effects on financial decisions. *International Journal of Economics and Finance*, 3(5), 234-241.
- Sefil, S., & Çilingiroğlu, H. K. (2011). Davranışsal finansın temelleri: Karar vermenin bilişsel ve duygusal eğilimleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 247-268.
- Shefrin, H. (2006). The role of behavioral finance in risk management. In *Risk Management* (pp. 653-676). Academic Press.
- Şamandar, Ö., & Çömlekçi, İ. (2019). Kişilik tiplerinin davranışsal finans kapsamında değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 557-575.
- Tekin, B. (2019). Yatırım aracı seçiminde kendine aşırı güven ve cinsiyetin rolü: Üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 11(20), 279-295.

- Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (2021). Yerli yatırımcıların hisse senedi varlıkları bir yılda yüzde 120 büyüdü. Erişim adresi: <https://tspb.org.tr/bilgi/yerli-yatirimcilarin-hisse-senedi-varliklari-bir-yilda-yuzde-120-buyudu/>
- Uşul, H., Bekçi, İ. & Eroğlu, A. H. (2002). Bireysel yatırımcıların hisse senedi edinimine etki eden sosyo-ekonomik etkenler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (19), 135-150.
- Wong, A. & Carducci, B. (2013). Does personality affect personal financial risk tolerance behavior? *IUP Journal of Applied Finance*, 19(3), 5.
- Yalçın, M. H. (2017). *Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R): Geçerlik, güvenilirliği ve faktör yapısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Yıldırım, R. K. & Aydın, G. K. (2023). Finansal yatırım araçları ve riskten kaçınma davranışı arasındaki ilişki: Finansal okuryazarlığın moderatör ve medyatör etkisi. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 8(2), 83-94.
- Yürekli, A. & Yılmaz, H. (2021). Bireysel yatırımcıların finansal davranış eğilimleri ve bu eğilimlere etki eden faktörler. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(1), 1-21.